

זרקור הסברה

נס' 6 - הדרוזים באזור התיכון

היסטוריה, גיאוגרפיה ודמוגרפיה

הדרוזים הם קהילה **דתית-אתנית** בעלת דוקטרינה ייחודית שראשיתה במאה ה-11. באותה עת, שלטה במצרים הח'ליפות הפאטימית, שהחזיקה באמונה השיעית, בראשות **אל-חאכם באמר אללה**. על פי המסורת הדרוזית היו לאל-חאכם תכונות עילאיות, סגולות וכוחות מיסטיים, ומאמיניו ראו בו כהתגלמות האל עלי אדמות. תלמידיו המשיכו להפיץ את בשורתו, וברבות השנים התרחקו מן האסלאם השיעי בפרט ומן האסלאם בכלל, וכך נוצרה דת חדשה (לתפיסת הדרוזים, מדובר בהופעתה המחודשת של אמונה מונותאיסטית עתיקה, שחלק מנביאיה היו **משה ויתרו**). הדת נקראה על שמו של אחד ממפיציה, אסמעיל **א-דרזי**. שם אחר לעדה הוא "**בְּנֵי מערוף**") שפירושו "בני החסד") או **מוחדון** (שפירושו "בני דת הייחוד").

על פי האמונה הדרוזית, בימי אל-חאכם באמר אללה, ניתנה ההזדמנות האחרונה להצטרפות ל-"**מוחדון**", ובימינו אין לאיש אפשרות להצטרף אליהם אלא אם הוא נולד כדרוזי. הדרוזים מדברים **ערבית** בניב המיוחד להם.

בעולם חיים כיום כמיליון וחצי דרוזים. ההסתרה של דתם, כלפי חוץ ופנים כאחד, מסבירה את התרכזותם של הדרוזים באזורים פרופריאליים, לרוב הרריים ומבודדים. ניעותם של דרוזים לאזורים אלה הואצה ביתר שאת בעקבות רדיפות, שאילצו אותם לנדוד ממצרים ולהתיישב באזור הלבנט – סוריה (ג'בל אל-דרוז בחורן), לבנון (הרי השוף) וארץ ישראל (בעיקר בגליל).

הדת הדרוזית

הדרוזים מחולקים לשתי קבוצות – העוקאל והג'והאל. **עוקאל** (מהשורש "ע-ק-ל" בערבית, שמשמעותו היגיון או שכל) הם חכמי הדת המשכילים ויודעי הדת. **ג'והאל** (מהשורש "ג'-ה-ל" בערבית, שמשמעותו בורים) הם שאר בני הקהילה, והרוב המוחלט שלה. חלוקה זו ממחישה את הסודיות והמסתורין של הדת הדרוזית, גם עבור אלו המשתייכים לקהילה.

הדת הדרוזית היא דת מונותאיסטית נסתרת, המקבלת את עשרת הדיברות ומאמינה בגלגול נשמות. בין מצוותיה החשובות כלולות גם **שמירת הלשון** – כנות, נאמנות להבטחה, הימנעות מ**רכילות** ושמירת סוד, **והגנה על האחים** – עזרה לדרוזי אחר כשהוא נתון בצרה או בסכנה. חלק מהמצוות החלות על מוסלמים ויהודים חלות גם על הדרוזים, כמו איסורים באכילת מיני מזונות, ברית מילה, איסור על נישואין בין-דתיים, ועוד.

הדרוזים בלבנון

הדרוזים בלבנון מונים כ-250 אלף איש ומהווים כ-5% מכלל האוכלוסייה במדינה. רובם יושבים באזור מחוז הר הלבנון דרומית לבירה ביירות, ומיעוטם במחוזות אל-בקעא ואל-נבטייה. האמנה הלאומית שנוסחה ב-1943 נועדה לתת פתרון לסוגייה העדתית במדינה, ובמסגרתה חולקו תפקידים לעדות השונות על-פי גודלן היחסי באוכלוסייה. על פי האמנה הלאומית, הוחלט כי תפקיד שר ההגנה יאוּשׁש באופן קבוע על ידי בן העדה הדרוזית. על אף כוחה החלש יחסית של העדה הדרוזית, היא פעילה מאוד בפוליטיקה הלבנונית – וואליד ג'ונבלאט עומד בראש העדה בפרלמנט הלבנוני, ונוקט בקו שמאל-סוציאליסטי. פעילות הדרוזים בפוליטיקה הארצית מתרכזת בפשרה ובגישור בין המפלגות השונות, כאשר מטרתם היא לשמר את כוחם החברתי והפוליטי היחסי במציאות הנוכחית, במדינה בה השפעים העדתיים והדתיים מנהלים את הפוליטיקה הלבנונית.

זרקור הסברה

מס' 6 - הדרוזים כאזרח התיכון

הדרוזים בסוריה

סוריה היא המדינה בה חיים רוב הדרוזים בעולם עם הערכות של כ-700-600 אלף איש – רובם המוחלט חיים בהר הדרוזים שבחורן, והם מהווים מיעוט של כ-3% מכלל האוכלוסייה. בעשורים הראשונים לעצמאות סוריה הם היו בעלי השפעה, אולם ייצוגם בצבא ובפוליטיקה הסורית פחתו משמעותית עקב ניסיונות הפיכה כושלים נגד הממשל הסוני. על אף דעיכת כוחם, עליית מפלגת הבעת' בסוף שנות השישים בראשות חאפז אל-אסד, שנקטה בקו חילוני, סימנה נקודת מפנה חיובית עבור העדה.

"האביב הערבי" ומלחמת האזרחים שפרצה בסוריה סביב המאבק במשטר העלווי, העלתה את רמת המתוחות בין הדרוזים ובין השלטון הסורי. על רקע רצף תבוסות המשטר והאבדות הרבות של דרוזים בקרב הצבא הסורי, רבים מבני העדה החליטו ב-2015 שלא להתגייס לצבא. סרבנות זו מצטרפת לאירועי טבח של דרוזים באזור החורן על ידי ארגוני טרור שונים כמו ג'בהת אל-נוצרה ודאע"ש סביב השנים 2015-2018, ואלו מערערים את מידת הביטחון והנאמנות שחשה העדה הדרוזית כלפי המשטר.

הדרוזים ברמת הגולן

בצידה הישראלי של רמת הגולן חיים כ-27 אלף דרוזים בארבעה יישובים – בוקעתא, מג'דל שמס, מסעדה ועין קיניא. קרבנותם של הדרוזים לכפר הערבי-עלאווי רג'ר, השכנות רבת השנים לערביי רמת הגולן (עד לעזיבתם במלחמת ששת הימים), והקשרים האמיצים עם בני העדה מעבר לגבול – כל אלו יצרו זהות נבדלת של הדרוזים החיים ברמת הגולן. מיקומם הגאוגרפי של הכפרים בתוואי השטח ההררי של רמת הגולן מחזק אף הוא את התבדלות העדה הדרוזית ממדינת ישראל.

אחד הביטויים הבולטים לכך הייתה החרמת בני העדה שהסכימו לקבל תעודת זהות ישראלית, קרי – להכיר במדינת ישראל כריבון על הטריטוריה. בהמשך נוצרו מחלוקות בין הדרוזים תושבי רמת הגולן לבין אנשי הדת הדרוזים, ובראשם מי שהנהיג את העדה שייח' אמין טריף, אשר טען כי אין לערב נושאים דתיים בשיקולים פוליטיים. שסעים פנים עדתיים אלה הביאו לקרע של ממש עם שאר בני העדה בישראל, שהתלכדו סביב מנהיגותו של טריף ונגד מנהיגי העדה ברמת הגולן. מלחמת האזרחים בסוריה והשלכותיה החברתיות על העדה הדרוזית, לצד החשש הקיומי של הדרוזים מארגונים ג'יהאדיסטיים במרחב, תורמים לכך שמגמת האיבה והמתוחות שבין דרוזים בסוריה לאלו שברמת הגולן נחלת.

הדרוזים בישראל - ברית יעוד

בסוף שנת 2022 מנתה הקהילה הדרוזית בישראל כ-150 אלף איש, רובם חיים בצפון הארץ בישובים כמו דאלית אל-כרמל, בית ג'אן, ג'וליס, יאנוח-ג'ת ועוד, וביישובי רמת הגולן כמו מג'דל שמס.

התנהגותם החברתית והפוליטית של הדרוזים משלבת יסודות של **השתלבות והתבדלות**. ביסוד ההשתלבות עומד הרעיון לפיו הדרוזים – כעדה ייחודית, סגורה וקטנה – צריכים להשתלב באוכלוסיית הרוב; ואילו יסוד ההתבדלות קשור ברצון לשמור על אורח החיים הייחודי. מצד אחד ניכרת השתתפות ערה במדינה ובמוסדותיה, כמו אחוזי גיוס גבוהים לצה"ל כחלק משירות חובה עליו החליטו מנהיגי העדה והשתתפות בפוליטיקה המקומית והארצית, ומהצד השני הם גרים ביישובים הומוגניים בפריפריה.

השירות בצה"ל הוגדר כשירות חובה עבור גברים דרוזים עוד בשנת 1956, כאשר בשנים הראשונות עיקר שירותם היה ביחידות ייעודיות. לימים נודע גדוד 'חרב' הדרוזי כאחד מגדודי הלחימה המובחרים בצה"ל. בשנים האחרונות, גברה המגמה לשלב את הדרוזים בכלל המערכים השונים בצבא, וגדוד 'חרב' פורק. אחוזי הגיוס הגבוהים בעדה, החשיבות שמייחסים הדרוזים לשירות משמעותי בצה"ל, מסירות הנפש והשותפות בהגנת המדינה הפכו ל**ברית יעוד** ישראלית המשותפת ליהודים ולדרוזים בהגנה על מדינת ישראל.

זרקור הסברה

מס' 6 - הדרוזים במזרח התיכון

במבט קדימה

העדה הדרוזית היא עדה דתית ואתנית ייחודית וסגורה שבניה חיים משני עברי הגבול - בישראל, בסוריה ובלבנון, ובכל אחת מהמדינות הם משתלבים במערכות השלטון. במדינת ישראל ואצל שכנינו הדרוזים חיים ביישובים הומוגניים משלהם. בישראל בולט שיעור הגיוס הגבוה לצבא ורובם פונים למסלול הקרבי, ומשמשים בדרגות קצונה בכירות. כאמור, ביחס למדינת ישראל יש הבדל יסודי בין הדרוזים אזרחי ישראל מהקמת המדינה ובין הדרוזים ברמת הגולן. עם זאת, חשוב לציין כי גם בקרב תושבי רמת הגולן יש המתגייסים למסלולים שונים ומגוונים בצבא. בעקבות מלחמת "חרבות הברזל" נשמעים יותר קולות ברמת הגולן המבטאים שייכות לישראל ומביעים התנגדות לפעולות ארגונים אסלאמיים רדיקליים כמו חמאס.

התפלגות הדרוזים במדינות שונות בעולם (הערכה):

- סוריה - 600-700 אלף
- לבנון - 250 אלף
- ישראל - 150 אלף
- ירדן - 30 אלף
- שאר המדינות - כ-300 אלף

